

ŐRZŐ

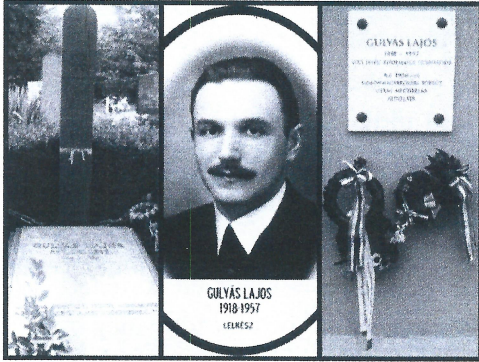
A POFOSZ 1956-os Hagyományörző Tagozatának kiadványa

II. évfolyam 6. szám

2016. június

„A hagyományörzés nem a hamu megtartása, hanem a láng továbbvitele.”

Morus Tamás

Gulyás Lajosra emlékeztünk Mosonmagyaróváron

Hitet tett a demokrácia és a keresztény valláserkölcsmellett

Gulyás Lajos ötvenhatos mártírra emlékeztünk a róla elnevezett kollégiumban Mosonmagyaróváron, a református lelkész újratemetésének 25. évfordulója alkalomból május 11-én. Az eseményen a Nemzeti Emlékezet Bizottságának tudományos kutatója, Erdős Kristóf tartott előadást, „Istenem, adj lehetőséget a népemért való szolgálatra!” címmel.

Az előadás délutánján az intézmény ebédlője megtelt ismerősökkel, barátokkal, a helyi iskolákat képviselő tanárokkal, diákokkal, a különböző civil szervezetek tagjaival, valamint a város és környéke hagyományörző, lokálpatrióta polgáraival. A POFOSZ húszfős csoporttal érkezett Mosonmagyaróvárra. Az előadás előtt lerótták kegyeletüket és elhelyezték koszorúikat az 1956. október 26-ai sortűz áldozatai és mártírjai előtt a Gyászté-

ren, Rieger Tibor Golgota című alkotása előtt. Mosonmagyaróvár ötvenhatos történelméről Simon Zsuzsa helyi hagyományörző tartott rendhagyó történelem órát a budapesti megemlékezőknek.

Az ünnepséget megtisztelték jelenlétükkel Gulyás Lajos gyermekei, **Gulyás Csilla és Gulyás Anikó**, a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének tagjai D. Szűcs Lászlóné elnökhelyettes vezetésével, a budapesti Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola diákjai és tanáruk. Az

eseményen részt vett továbbá Ámon Antal, a POFOSZ 1956-os Hagyományörző Tagozata elnöke, a Mosonmagyaróvári 56-os Egyesület tagjai, Levél Község jelenlegi, Kiss Béla és korábbi, Papp Zoltán polgármestere, Mosonmagyaróvár és Jánossomorja önkormányzati és megyei képviselői, valamint Csáfordy Julianna, a Mosonmagyaróvári Református Egyházközség lelkipásztora.

Erdős Kristóf – aki történelem és kommunikáció szakon 2009-ben szerzett diplomát a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, 2014 júliusától pedig a Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala tudományos kutatójaként dolgozik, s Gulyás Lajos élettörténetének kutatását az elmúlt években kezdte meg – vetített-képes előadásában ismertette a tragikusan rövid életű református lelkipásztor életszakaszait.

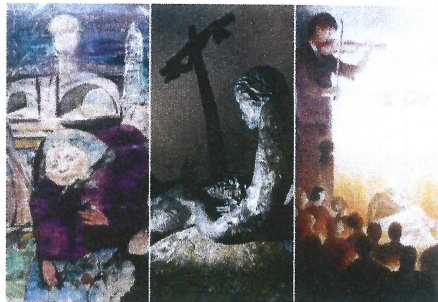
Bemutatójának külön értéke volt, hogy olyan dokumentumok fotóit is bemutatta a hallgatóságnak, melyekről eddig nem sokan tudhattak, illetve nagyon kevesen láthattak. Előadásának különlegessége volt az is, hogy Gulyás Lajos Levél községbeli újrateremtésének napján, 1991. május 11-én készült huszonöt éves videó felvételből is bemutatott be részleteket.

Az előadást követően lehetőség volt felszólalásokra, kérdések megfogalmazására. Az ünnepélyes zárást követően kölcsönös bemutatkozásra, ismerkedésre is jutott idő, miközben mindenki megtekintette a Gulyás Lajos Kollégium „Ötvenhatunk vásznon és papíron” című képzőművészeti kiállítását is. E tárlatot a Gulyás Lajos Kollégium ez év február 17-én nyitotta meg a Kommunizmus Áldozatainak Emléknapja jegyében, az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója tiszteletére. A kiállításon több mint száz alkotás (festmény, vers, könyv, grafika, fotó, visszaemlékezés stb.) látható az intézmény aulájában, folyosóján elhelyezett vitrinekben és a falakon. A bemutató ez év november 4-ig láto-gatható.

Böröndi Lajos:

Gulyás Lajos, a levéli mártír lelkész emlékére

*Arccal a földre taposva,
Sopronkőhida hideg szívébe.
Bogács gazlott sírján, s kökény.
Holdtalan, naptalan évek fölötté.
Mondhatnánk, nem volt értelmetlen
emberhez méltatlan halála.
De tudjuk, az volt, életre született
ő is és nem mártíromságra.
Minden szó, mely emlékezik rá
melegebbé teszi a földet.
A hallgatással halkabb lesz a remény,
s a csönd lesz csendebb.
A forradalom elszállt, mint
Ikarosz, s összetörve hullt le az üszkös földre.
Most élnek föl eltiprói maradékát,
s tort ülnek fölötté.*

Kiállítás

Rudnyákné Németh Csilla alkotásai

Az ajándékba kapott könyvek

Hajdú Szabolcs diákjaival

Mi történt 1956. október 26-án?

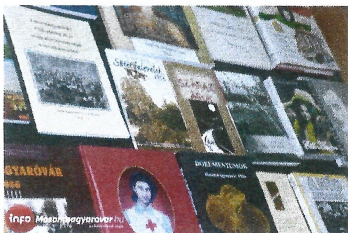
Simon Zsuzsa rendhagyó

történelemórája

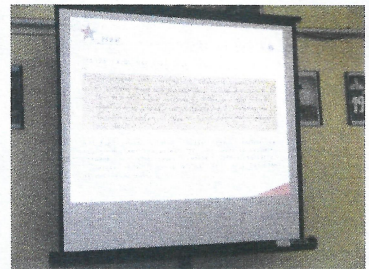
Gulyás Lajos élete és mártírhalála
Kisújfalu 1918. február 4. – Győr 1957. december 31.

Foglalkozásai: országgyűlési képviselő, református lelkész
Középiskolai tanulmányait Érsekújváron végezte. 1937 szeptemberétől Losoncon, az ottani főiskolán kezdte teológiai tanulmányait, melyeket 1939-től Pápán folytatott. 1942-ben kezdte lelkészi tevékenységét Felsőgelléren. 1942-1948 között Balatonszepezden teljesített szolgálatot. Itt kapcsolódott be a politikai életbe. 1944 novemberében a nyilasok antifasiszta beállítottsága miatt letartóztatták. 1947-ben, a kisgazdapárt színeiben országgyűlési pótképviselőnek választották. Választási beszédeiben hitet tett a polgári demokrácia, a magántulajdon és a keresztyén valláserkölc mellett. A romló politikai viszonyok, a kisgazdapárt feldarabolása miatt 1948. július 26-án lemondott országgyűlési képviselői megbízatásáról. 1948. május 15-én Levélre helyezték, a felvidéki és erdélyi telepesekből álló református gyülekezet lelki gondozására. Később további három településen: Mosonszolnokon, Rajkán és Hegyeshalomban is ő látta el a lelkészi teendőket. 1956. október 26-án, Levélen értesült a mosonmagyaróvári tragédiáról. Azonnal a városba sietett, hogy kísérletet tegyen az önbíráskodás megállítására, a rend helyreállítására. Október végén többször tárgyalt a hegyeshalmi és a rajkai határőrsők vezetőivel a vöröskeresztes gyógyszerzállítványok áthaladása érdekében. 1956. november 3-án beválasztották a járási nemzeti tanácsba. 1957. február 5-én letartóztatták. Első fokon, szervezkedés vezetése és gyilkosság vádjával 1957. június 10-én halálra ítélték. Másodfokon szervezkedés vezetése és – gyilkosság helyett – hűtlenség vádjával halálra ítélték. Az ítéletet 1957. december 31-én végrehajtották. Földi maradványait 1990 tavaszán tárták fel a sopronkőhidai rabtemetőben. 1991. május 11-én helyezték örök nyugalomra a levéli temetőben. Emlékét a levéli parókián emléktábla és dombormű őrzi. Mosonmagyaróváron 2007 májusában utcát neveztek el róla. Tiszteletére a róla elnevezett utcában, a Bolyai iskola 2. számú épületének falán 2008. január 11-én emléktáblát avattak.

A szócikk szerzője: Kimlei Péter
In.: Moson Megyei Életrajzi Lexikon
Kiadó: Huszár Gál Városi Könyvtár
Mosonmagyaróvár, 2006

1956-os könyvek vitrinben

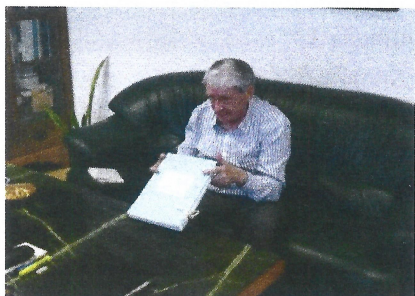

Naplórészlet

Az odabent világa – Párhuzamos történetek (I. rész)

„Az én történetem, amely a nemzeti történelem apró töredéke”

„Az el nem beszélt élet, vagyis az élet, amelyet pusztán megélsz, de nem beszélsz el újra és újra magadnak és esetleg másoknak, az nem is igazán élet. Mert az a sok minden, ami veled történik születésed és haláloed között, értelmet kereső narráció nélkül széthullik apró darabokra, értelmetlen epizódokra” (Paul Ricoeur, francia filozófus, az emberi akarat kutatója)

Dr Lénárt Béla

Fotó: www.szabarchiv.hu

Jómagam megkíséreltem az élet teljessé tétele (annak elbeszélését) nem csupán a magam, hanem a családom, s talán némi okulásul egy másik nemzedék számára is. Most pedig az a feladat áll előttem, hogy keressek ki az általam leírt történetek sorából egyet, olyat, amelyben a történet egyúttal apró töredéke a nemzeti történelemnek is. Történeteim közül az 1956-os forradalomban való részvételt követő megtorlás elszenvetésének elbeszélését választottam. A megtorlásnak azonban nem csupán az a személy a szenvedője, akire a büntetést kirótták; az otthon maradtok kálváriája is része a folyamatnak. Egy ilyen történet tehát csak akkor lehet egész, ha párhuzamosan jelenik meg az odabent és odakint világa! E történethez ezért egy másik is csatlakozik – a feleség tollából – mert csakis az így született párhuzamos történet nyújthat teljességet arról a mélységről, ahová az egymástól elszakított emberek juthatnak az embertelen diktatúrában. Következő számunkban az odakint világa, azaz a szeretett feleség története olvasható majd.

Egy forradalomba váratlanul, véletlenül is belesodródhat az ember, de vannak olyanok is, akiknek ez nem a véletlen műve. Családom, a Lénárt család sem tehetett mást 1956 őszén, Tiszavasváriban; az addig bejárt életút kényszerítő egyértelműséggel mutatta, hogy apának és fiának (természetesen szeretteiknek is) merre kell lépniük. Ez az irány nem lehetett más, csakis a forradalom útja.

Apám, Lénárt István Nagykálló főjegyzőjeként 14 évig vezette szeretett települését, bajba csak 1944 őszén került, amikor a község elhurcolt zsidóinak saját elhagyott lakásaikból összegyűjtött élelmiszert küldött a harangodi táborukba. Az Egyedül vagyunk című nyilas központi lapban kicikkezett főjegyző ellen indított fegyelmi lefolytatására – feltehetően felfüggesztésére – már nem volt idő. Bejöttek az általa várt oroszok. Vesztére. A nyilasokat gyűlölő Lénárt Istvánnak hamarosan a magyar kommunistákkal gyűlt meg a baja 1944 decemberében elfoglalt új munkahelyén Tiszavasváriban. 1946-ban elbocsátották állásából.

Így kezdődött vesszőfutása. Különféle állásokkal kísérletezve 1956 vészterhes napjaiban a település közakaratóból néhány napra ismét átvette főjegyzői beosztását, amelyért a megtorlás idején egy éves börtönbüntetést kapott. Szabadulása után nem dolgozhatott; haláláig nyugdíj nélkül, családjára utalva tengette tragikus életét. Bár 1992-ben forradalmi helytállásáért poszthumusz 1956-os emlékérmeket kapott, végül immár senki sem kárpótolhatta kisiklott életéért.

Jómagam az ország szovjet megszállásáig élhettem meg egy tisztos polgári család által megteremtett milióban a gondtalan gyermekkor örömteli csodáját, de 1945 után már semmi sem lehetett a régi. Apám elbocsátása után megbillent a család gazdasági egyensúlya, testvéreimmel együtt felnőttként kellett közreműködnünk a létfenntartásban. A megkezdett gimnáziumot folytattuk ugyan bátyámmal, majd – miután származásilag az „osztályidegen” kategóriába kerültem – 1949-ben, érettségi előtt néhány hónappal kizártak Hajdúnánás patinás intézményéből. Alig 18 évesen saját lábra kellett állnom, állást egy szatmári falucska tanácsának irodakezelőjeként kaphattam. Az ott eltöltött két év tett igazán felnőtté. Hamarosan át kellett élnem a hagyományos magyar falu és parasztsága szisztematikus lerombolását is. Nem tudtam sokáig asszisztálni az embertelen folyamathoz, de megszerztem minden ajánlást ahhoz, hogy leérettségizhessem. 1952-ben Eger főiskolájába mehettem pedagógusnak tanulni. Hamarosan ajánlatot kaptam a földrajzi tanárszektől: diplomaszerezés után tanársegédként náluk indulhatok el a tudományos pálya rögs útján! Csoda történik végre? Nem történt, származásom nem engedte meg ezt a luxust, mindössze általános iskolai tanárság lehetett további életutam.

1956 ősze a szerelem megszületésének gyönyörű időszakát is elhozta Sárossi Marianna személyében. Októberben már szerelmesekként rohantunk a forradalomba, aztán együtt döbrentünk rá, hogy csak a szerelem maradt nekünk, a vélt szabadsáért viszont súlyos árat kell majd fizetnünk. Sötét napok jöttek, mégis a közös jövő hite eredményezte az 1957 februárjában megtartott esküvönket. Aztán lecsapott a diktatúra szele, először állásomat vesztettem el. Hamarosan azonban tudomásunkra jutott, hogy büntetőper indul a tiszavasvári forradalmi tanács tagjai ellen. Jómagam emellett a tiszalöki járási bizottság titkára is voltam, nem volt kétséges, az alig megszületett házasságunknak hatalmas próbát kell kiállni.

Rendőrségi előzetesben

1957. augusztus 9-én bátyám agárdi lakásába két rendőr csengetett, Lénárt Bélát keresték. Azonnal tudtuk, elérkezett a rettegett pillanat. Kapkodó búcsú, majd indulás a helyi rendőrszere. Odabent adatfelvétel, jegyzőkönyv a letartóztatásról, hamarosan pedig már egy Pobeda hátsó üléséből néztem a gyönyörű nyári estét, majd a székesfehérvári kapitányság fogdája vetett véget rabságom első napjának. A második este már a nyírségi város rendőrségi börtönében talál. Szeptember 12-én működésbe lépett a belső információs hálózat, megtudom apám is megérkezett.

Lassan megkezdődtek a kihallgatások is. Nekem is döntenem kellett, beismerem-e majd a vádirat pontjait, vagy a tagadás útját választom. Elhatároztam: az általam valóban elkövetett tettekről beismerő vallomást teszek, az el nem követetteket pedig tagadom. Aztán elkövetkezett a kihallgatásom napja is, akkor már tudtam apámnak kijárt néhány fizikai „bíztaás”. Tóth Antalként mutatkozott be kihallgató rendőrtisztem. Megállapodtunk a követendő eljárás módjában. Ő olvassa a nyomozás fő pontjait, jómagam pedig mondom el mi történt valójában.

Tulajdonképpen hat óra alatt egyetértésre jutottunk mindenben, s végül abban állapodtunk meg, hogy nincs tovább dolgunk egymással, majd a teljes vádirat elkészültével csupán egy aláírás lesz a következő találkozásnk tárgya. Megkönnyebbülni látszott, miközben én megdöbbenve pillantottam meg a javasolt minősítést: BHÖ I/1, azaz a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése. Ez pedig akár a halálbüntetést is magában foglalhatta! Aztán szeptember utolsó napjainak egyikén sorra aláírtuk az immár teljesen összegezett nyomozati jegyzőkönyvet. Az aláírási procedúra legemlékezetesebb pillanata az volt, amikor megpillantottam a cselekmény átminősítését BHÖ I/2-re, immár a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésben nem vezető, csupán tevékeny résztvevő lettem, a legsúlyosabb büntetés kizárva! Büntetésem legrövidebb stációja ezzel befejeződött, hiszen másnap átszállítottak bennünket a megyei börtön épületébe.

Ítéletre várva

Nyíregyháza belvárosában szép neogót katolikus templom áll, két, ég felé törő tornyában harangokkal, este világító órákkal. Gyermekkorunkban Nyíregyházán járva sokszor láttuk István testvéremmel az épületet. Ki hitte volna, hogy évekkel később mintegy 10 hónapon át lesz tájékozási pont az óra. A többemeletes épülettömböt magas kerítés vette körül, belseje tipikus börtön: függőfolyosókról nyíló cellák fekete vasajtókkal, a középső tág teret szintenként vastag drótháló zárta. A különböző méretű zárakban ágyak, piciny asztal néhány zsámollyal, kübli, mosdótál és kanna. Íme, az új „otthon”, ami egyelőre még annyival volt otthonosabb, hogy az ítéletig saját ruhát viselhettünk.

1957. szeptember 21.-étől ez a komfort várta a tiszavasvári „tizeket”, köztük jómagamat, s apámat is. Az új helyzetet elfogadva, de természetesen soha sem megszokva mindnyájan az ügyészségre vártunk. Október 10-ére végre elkészült a Bül 101/1957. sz. vádirat, amelyből megtudhattuk, hogy dr. Fehér István és dr. Oláh Béla ügyész urak /elvtársak!/ megállapítása szerint dr. Alföldi Zoltánt és társait a népi demokratikus államrend elleni szervezkedéssel állítják bíróság elé. Az eljárás illetékességét a nyíregyházi Megyei Bíróságra bízták.

Az ügyészi vádiratot és döntést mindnyájan aláírtuk. Apám kirendelt ügyvédet kért, feleségem, Marianna azonban ragaszkodott ügyvéd felkéréséhez. Dr. Vernes Gyula ügyvéd a szó szoros értelmében igaz ember volt, a lehetetlent megkísérelve harcolt értem, bár mindhárman éreztük az ügy előre lefutottságát.

Berendezkedtünk tehát a várakozásra, a mindennapok monotoníáját a tárgyalások figyelemmel kísérése törte meg. A tárgyalásokról visszatérők elbeszélései alapján kezdtünk rádöbbenni, hogy az új rend valóban le akar számolni az ellenforradalmárokkal! Az igazi nagy per, a megyeieké is javában tartott már. A Debreceni Katonai Bíróság december 13-án hirdetett elsőfokú ítéletet, megdöbbentő eredménnyel: két halálos, két 15 éves és két öt éves büntetés mellett hullottak a 2-3-4 éves büntetések is. Sohasem feledhetem azt a pillanatot, amikor egy társammal épp a kübliket ürítettük, és szembe találtuk magunkat a bíróságról hazatérő bilincses társainkkal. Nem kérdezhettünk, hiszen örök hada volt jelen, Szilágyi László, az elsőrendű vádlott azonban – látva kérdő pillantásunkat – bilincselte kezét nyakához emelve a következőket mondta: „megkaptuk a nyakravalót”, és társára Tomasovszki Andrásra mutatott. Itt most annyit: 1958. május 6-án mindketten mártírhalált haltak a forradalomért! Vérük Varga Sándor volt MDP megyei első titkár és Fekszki István volt megyei tanácselnök lelkén száradt!

Január beköszöntével két nagyon fontos dologra vártam. Az egyik gyermekünk születése, a másik pedig a per kezdete. 9-én délelőtt Vernes ügyvéd úr hivatott, és bejelentette, előző napon megszületett Béla fiunk, közölte továbbá, hogy a per időpontját kitérítették, az első nap január 22, az utolsó február 6 lesz. Fiam van, fiam van, mondogattam visszafelé menet, és ízlelgettem a szavak tartalmát. Örültem, boldog voltam, avagy inkább szomorú és tehetetlen? – nem emlékszem már. Látni sem lehetett előre, milyen hosszú időre szakad egyedül Marianna nyakába a gyermeknevelés minden öröme, de nehézsége is.

1958 januárja meghozta az annyira várt, mégis rettegett per kezdetét is. A bíróság vezetője dr. Tóth Béla, népi ülnökei pedig Fekete Bertalanné és Ujj Imre voltak. Néhány információ után meg is kezdődött a vádirat ismertetése. Nincs értelme a három hetes procedúra részletesebb taglalásának. A vezető bíró igyekszik, vádlottakat kérdez, tanukat hallgat ki. Az ügyész ugyanezt teszi. A vádlottak a tényeket elismerik, az elferdített célokat cáfolják, a tanuk vallanak. Az ügyvédeknek kevés a dolguk. Mindenki tisztában van azzal, hogy itt be kell bizonyítani, hogy 1956 ősze megtervezett ellenforradalom volt, az abban résztvevőket pedig el kell ítélni. Akár az is feltételezhető, a per megkezdése előtt már megvolt az ítélet!

Vernes Gyula ügyvéd védelmemet fiatalságomra, meggondolatlanságomra alapozta, de hiába nevezett a társaság Benjámínjának, a bíróság súlyosbító körülménynek épp történelemtanári mivoltomat vette.

Végül 1958. február 19-én vége lett a cirkusznak, megszülettek az ítéletek. Íme, Lénárt Béla büntetése:

”A Nyíregyházi Megyei Bíróság Nyíregyházán, 1958. február 19. napján befejezett nem nyilvános tárgyaláson meghozta következő

ÍTÉLETÉT

...

BŰNÖS

A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétellel elkövetett büntetben.

A megyei bíróság ezért Lénárt Béla IV. r. vádlottat 2 /kettő/ évi és 8 hónapi börtönre ítéli, - elrendeli vagyonának 1000 /egyezer/ frt értékig való elkobzását és 5 évi időtartamra a büntetőtörvénykönyvben felsorolt egyes jogai gyakorlásától eltiltja.

...

A megyei bíróság Lénárt Béla IV. r. vádlottnak 1947 / nyilvánvalóan 1957!/ augusztus 7. napjától kezdődő... előzetes letartóztatásban töltött idejét az ítélet hozataláig terjedő időre a kiszabott börtönbüntetésbe teljes egészében beszámítja.”

Bevégeztetett. Arra készülhettünk tehát feleséggel, hogy, amennyiben másod-fokon nem történik változtatás, 1960. április 7-én léphetek ki valamelyik büntetés-végrehajtó intézmény kapuján.

Elítélten – az utolsó stáció

1958. február 20-ától bennmaradó társainkkal beléptünk a szenvedéstörténet utolsó és minden bizonnyal leghosszabb stációjába. A büntetés időtartamától függően megváltozott a kintiekkel való kapcsolattartás rendje is. Megszűnt az addigi elkülönítés rendje is, az egy perben szereplő bűntársak összeheszelésének veszélye már nem állt fenn. Jeles társaság gyűlt össze, jogászok, mezőgazdász, pedagógusok, zenészek, rendőrtiszt, gazdálkodó- és mesteremberek, mintegy húszan. Ez oldotta valamelyest a magányt, újra feltárultak az egyéni sorstragédiák. A csapat figyelmét egyébként az ügyészi állásfoglalás hírei kötötték le. Vernes doktor Mariannának írta meg az örömhírt ügyemben: *„Kedves Asszonyom! A férje elleni büntetőügyben örömmel hozom szíves tudomására, hogy a megyei bíróság ítéletét az ügyész nem fellebbezte meg, remélem, ez... hozzá fog járulni, hogy Béla büntetéséből jelentős mennyiséget lefaragjunk...”* (1958. febr.23.)

Könyv immár a börtön könyvtárából, de otthonról is érkezhettek. Mégis politikai rabok voltunk, kínlódtunk, szenvedtünk. És itt elértünk egy fontos kérdéshez: előnyt vagy hátrányt jelentett-e, hogy a politikaiakat nem keverték össze a közbüntényesekkel? Továbbá, hogy ez az összetételét tekintve heterogén társaság képes volt-e megkülönböztetéséhez mérten kellő büszkeséggel viselni sorsát?

Jómagam nem ültem országos hatókörű börtönben, így nincs módom összevetni a régebbi és az 56-os politikai elítélteket. Annyi biztos, hogy társadalmi osztály, csoport-helyzet szempontjából való igaz a heterogenitás ténye. Az alapvető rendező elv a forradalomhoz való viszonyulás volt, amely aztán közös sorsot és szolidaritást eredményezett. Így hát válaszunk a feltett kérdésre: jobb volt külön raboskodni sorstársainkkal, hiszen azonos értékrendben hittünk, de rosszabb is volt, mert megnőtt a kiszolgáltatottságunk. Mégsem szerettük volna, hogy ez az elválasztó rend megszűnjön!

In memoriam Szilágyi László, Tomasovszki András

„A Gyűjtőben történt a halálos ítéletek végrehajtása. Ezt én is sokkal később tudtam meg, és szokott ártatlansággal nem vettem észre, hogy mi folyik körülöttem. Azt vettem észre, hogy időnként hisztérikus üvöltésbe kezd egyik vagy másik rab, azt hittem, hogy ez ilyen börtön-idegroham, és több esetben hallottam ilyet. Egyszer hallottam egy nagyon friss női hangot, amint azt kiabálja, hogy „anyuka, anyuka”, aztán eltűnt a hang valamelyik fordulóban...” (Bíbo: Életút)

Ezek az események, miután mi is megéltük mindezt Nyíregyházán május 6-án, életre szólóan beívódtak tudatunkba, és immár mi is megtudtuk, hogy a Bíbo által leírt üvöltések a búcsú többnyire artikulátlan szavai voltak: búcsú a családtól, ismerősöktől, rab-társaktól az ÉLETTŐL!

Az 1957 decemberében meghozott megyei perben halálraítélt két társunkat azonnal elszállították a gyűjtőbe, ott reménykedhettek a másodfokú ítélet enyhítésében. 1958. április 28-án azonban megerősítették az első fokú ítéletet, Szilágyi Lászlót és Tomasovszki Andrászt „kötéláltal végrehajtandó halálra” ítélték, a fellebbezési óvásokat pedig aznap elutasították. Sorsuk immár megpecsételődött! A hír, ki tudja hogyan, megérkezett hozzánk is, mindenkit letaglózott a hatalom eszeveszett őrjöngése.

1958. május 6.-án nem szólt az ébresztőt parancsoló csengetés, csak a nagytemplom órája ütötte el az öt órát. Mi – az amúgy már automatikusan ébredők – kábán mocorogtunk, ültünk fel ágyainkban, nem tudtuk mire vélni a rendkívüli esetet. Aztán megszólalt Tukacs János szatmári barátunk: csak nem most fogják kivégezni Laciékat? Megdöbrentünk, zaklatottan hallgatóztunk, 6 óra tájban aztán neszezés, ajtócsapkodás, lábak dobogása hallatszott.

*Majd még egy óra telt el, és ekkor egy érces hang vágta ketté a döbbenetet: **Isten veletek fiúk** – hangzott, s mindnyájan felismertük Laci hangját. Az üzenet módja jelezte, hogy Szilágyi László bátran és elszántan tette meg utolsó lépéseit a halálba.*

*Alig telt el 2-3 perc, újabb furcsa hangok, mintha valakit húznának a földszinten, majd ismét üvöltés hangzott, artikulálatlanul, érthetetlenül... később néhányan azt állították a hörgésbe fulladt mondat idézet volt: "... **Hol sírjaink domborulnak...**" Bandi utolsó üzenete az elesett emberé, az erőszakos halált elfogadni képtelen emberé volt!*

A napot nem lehet elfeledni, és nem is szabad elfeledni! Szilágyi László és Tomasovszki András ma a nyíregyházi köztemetőben nyugszanak, sírjaikon mindig található virág.

Nehéz innen folytatni, de az élve maradtak sorsát követnünk kell tovább. Júniusban többünk helyzete gyökeresen megváltozott, akiknek hátralévő büntetése már 2 év alá szállt, munkatáborba kerülhettek. Az utazás rabomobilon történt, estére kiderült, új helyünk a mélykúti rabtábor lesz. Itt öreink jelentős része görög volt, és természetesnek tartották, hogy az ellenforradalmárok életét, ahogy csak lehet, megkésérsék. Később mi is megtapasztalhattuk rosszindulatukat.

Utolsó stáció – hazatérés

Az érkezést követő napon fél ötkor erőteljes kongatással kezdődik a nap. Az épp aktuális munkaterület lehet közel, de akár 5-6 kilométerre is, hiszen – amint később megtudtuk – a rabgazdaság mintegy 5000 hold nagyságú. Mindenki kap egy sort, megindulunk. A kukorica már magas, eltűnünk benne, az örök idegesek, nem tudják megfelelően szemmel tartani a rájuk bízott 5-6 embert. Mögöttünk jönnek, hajtanak bennünket minél gyorsabb munkatempóra sarkallva. Végre elérkezik az ebéd ideje.

Fél óránk van, hogy a kihozott kondérok tartalmát elfogyasszuk, talán marad még negyedórányi idő, félhalottként elterülünk a földön. Aztán ebéd után folytatódik a munka, míg 6 órakor végre számolás után elindulhatunk a tábor felé. Jobb ez, mint a börtön zárka-élete? Ha hozzászokunk, és a munkában sikerül apró stikliket megvalósítanunk, akkor mindenképp jobb. Vasárnap munkaszünet van, a barakkok ajtajai nyitva, bárkivel megismerkedhetsz, olvasni lehet, még futball is akad, újság jár /BV Újság/, valami beszűrődik a nagyvilágból.

Augusztus vége felé figyelmünk a közeledő másodfokú ítélet felé fordult. Izgalommal vártuk tehát a tárgyalást, kiderült, hogy személyesen nem is kell részt vennem. Elérkezett szeptember 26-a, a másodfokú tárgyalás napja, Marianna természetesen személyesen ott volt, így hamarosan megtudta, hogy az azonnali szabadlábra helyezésem csak álomnak bizonyult.

Tovább törtem hát a kukoricát, ástam a cukorrépát, rakodtam a szállításnál, közben barátságok szövődtek, megszállott méhészek dédelgették kinti terveiket, az örök pedig tovább akadékoskodtak velünk. Az ősz lassan beköszöntött. Amikor a betakarítás befejeződött, egy napon mindnyájunkat téliesített központi táborba vittek. Így jött el a második karácsony és újév, csöndben, szomorúan ünnepeltük a szeretet ünnepét szeretteink nélkül, az újévet pedig a boldog jövő kilátásai nélkül. Februárban, a tél szorításának enyhülésével munkára vezényelték a társaságot, műtrágyát szórtunk a földeken. Megdöbbenve láttuk, hogy odakint békésen folyik tovább az élet. Elfelejtették a forradalmat, elfelejtettek bennünket, döb-bentünk rá a számunkra szörnyű valóságra. Vajon lesz-e egyáltalán szüksége ránk a magyar társadalomnak vagy kitaszított páriaként élünk-e majd tovább?

Ez idő tájt – miután 1959 mindnyájunknak a szabadulás évét jelentette – egyre többet foglalkoztunk leendő, szabad életünk alakulásával. Számomra ez az élet teljes újragondolását követelte, hiszen hivatalosan elbocsátottak, a pályán való elhelyezkedés pedig – büntetlen előéletet igazoló erkölcsi bizonyítvány híján – lehetetlen. Hangulatunkon az a hír javított valamelyest, hogy a rabok örök álma az amnesztia április 4-i lehetőségére újra felcsillant.

Április közeledett, míg társaim nagy része egyre derülátóbban ítélte meg amnesztiás szabadulásunk lehetőségét, jómagam még mindig pesszimista voltam. Most az egyszer azonban a csodálatos adomány megérkezett. Végre április 3.-án felolvasták az amnesztiában részesülők névsorát, kérve, hogy másnap reggelre mindenki készítse össze holmiját, teherautó jön értünk, hogy Sztálinváros központi börtönében kapjuk meg civil öltözetünket, egyéb értékeinket. Különös tavaszi éj telepedett a táborra, az utolsó éjszaka zürzavarként maradt meg emlékezetemben. A féktelen örömet csak a továbbra is maradó szomorúsága tompította. 1959. április 4-e reggeli ébresztője teljesen fölösleges volt, mindenki ébren kezdett teendőihez.

1959. április 4-én kora délután Budapesten felszálltam a miskolci gyorsvonatra. Még két óra – latolgattam izgalommal – és otthon leszek. Késő este van már, amikor a pályaudvarra beérkezik az utolsó budapesti gyors. Sokan szállnak le, torkomban dobog a szívem, meginog a lábam, amikor megpillantom a lépéseit hirtelen meggyorsító alakot, a könnyekkel teli, de mosolygós arcot, hú feleségemet, kisfiunk anyját, szerelmesemet. Sötét este van, a pályaudvar lámpái alig pislogva szórják gyér fényüket, mégis ragyogó világosság támad. Könnyek masszátolta csók és ölelés, majd az oly régen elszakított két kéz egymásba kulcsolódik, jelzi, hogy nincs már baj, elindulnak hazafelé, szó alig esik, mert nincs szó, amely méltó lehetne e pillanathoz!

Utóirat:

Amikor szabadulásomat követően feleségemmel, fiunkkal először látogattuk meg Tiszavasváriban élő szüleimet (1959. május), apám még Márianosztrán töltötte az első fokú ítélet utáni szabadlábra helyezése miatti, még hátralévő büntetését. Aztán hazatért ő is már a nyáron. A „vasvári 11-ekből” ketten maradtak még börtönben egy ideig. Mindenki túlélte, de minden családnak keményen meg kellett küzdeni a mellőzéssel, gáncoskodással, tudtukon kívül pedig a III/III-as állambiztonsági szolgálat nem lankadó figyelmével, mert a rendszer nem felejtett. A remélt nyugalom, félelem-mentes élet sokuknak már nem is adatott meg, nem érték meg a rendszerváltás korszakát. Nagy árat, túlságosan nagy árat kellett fizetnünk mindnyájunknak 1956 forradalmi torzójáért!

Lénárt Béla dr.

Fotó:

emlekhelyek.hu

Tomasovszki András

Szilágyi László

A fenti írás a visszaemlékezés szerkesztett, rövidített változata. Folytatását következő lapszámunkban közöljük

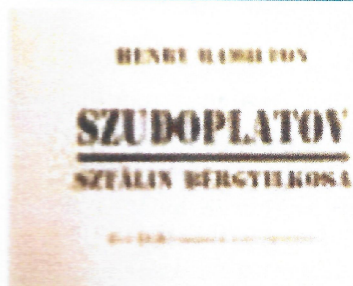
Impresszum: ŐRZŐ, a Magyar Politikai Foglyok Szövetsége (POFOSZ) 1956-os Hagyományörző Tagozatának negyedéves hírlevele. Főszerkesztő: Ámon Antal.

Tel.: (1) 257-0190, 06 30-814-9917 Szerkesztő: Vasvári Éva, lapszerkesztő: Kurtz Mária

Kiadóhivatal: 1149 Budapest, Nagy Lajos király útja 155.

Tel: (1)789-1466, e-mail: hagyomanyorzok1956@gmail.com

Honlap: www.hagyomanyorzok1956@weebly.com

A besúgók beépítése a felső elvtársi körökben is zajlott

Szorgosan és fáradhatatlanul dolgoztak a „munkásparadicsom” ügynökei

A Szovjetunió – a világkommunizmus kiteljesítésére törekedve – világszerte követte el merényleteit is. „Egy-két határ nem akadály” – lehetett a jelszava Pável Anatoljevics Szudoplatovnak, szovjet titkosszolgálati tisztnek, az ilyen „nedves ügyek” főszervezőjének. Dicsekvő emlékiratait 1994-ben ismerhette meg a világ.

Az emlékirat sok érdekes részletet fed fel a kommunisták működési módszereiről. (1) Történeteit mindjárt a feleségével kezdte: Emma Kaganova egy fehéroroszországi zsidó településről származott. Mivel jó tanuló volt, egyike lehetett annak a néhány zsidónak, akik belefértek a két százalékos gimnáziumi zsidókvótába. Ha eddig nem hallottunk volna kommunista „numerus claususról”, akkor most hallunk. Ennek ellenére a felnőtt, szőke, kékszemű nőt, aki a jiddis nyelvet is beszélt, alkalmazta az OGPU, az ogyesszai német közösség megfigyelésére. Az aszszony később az ukrainai írószövetség és színházi világ besúgóinak tartótisztje lett.

Saját és csapata munkái közül említhetjük például Georgij Agabekov szovjet kém elintézését, aki átállt és ezért Párizsban, Szudoplatov egyik titkos lakására csalva végezte egy bőröndben. A bőrönd pedig valahol a tengerben, hogy sohase találják meg.

Szintén bőrönd által távozott az élők sorából Rudolf Klement, az európai trockijisták vezetője. Őt a Szajnában találták meg bőröndöstül, de átszúrva és fej nélkül.

Az ukrán emigráció egyik vezetőjét Amszterdamban saját maga intézte el. Jevhen Konovalleccel egy doboz csokoládé végzett, ami felrobbant.

Az ukrán unitárius egyház Munkács székhelyű érseke, Romzsa Tódor, miután Moszkvának nem tetszően beszélt, autóbaleset áldozata lett volna, ha nem rontják el az elvtársak. Mivel elrontották, rögtönözni kellett. A kórházban egy KGB-s nővérke adott be neki halálos injekciót az Amazon-menti indiánok nyilmérgéből, a kuráréból.

(1) Pavel Sudoplatov: Special Tasks, the Memoirs of an Unwanted Witness – a Soviet Spymaster (Különleges megbízások, egy kémfőnök, egy nemkívánt szemtanú emlékiratai), Little Brown and Co., 1994.

Az egyik főművének tekinthető a Sztálin által a Szovjetunióból kirúgott ösbolsevik elvtárs, Leó Trockij meggyilkoltatása Mexikóban. Ezt egy alpinista jégcsákány segítségével oldották meg a munkásparadicsom világyőzelve felé törekvő ügynökök.

Az 1948-as évre például így emlékeznek: „elfoglaltam magam a berlini válsággal és a csehszlovák kommunista hatalomátvétellel. Prágában Benessel találkoztam, hogy semlegesítsem ellenkezését azzal szemben, hogy átadja a hatalmat Klement Gottwaldnak”. Ettől még volt ideje a kurd gerillahálózat megszervezésére Iránban, Irakban és Törökországban, azzal a céllal, hogy az iraki kormányt megdöntsék.

Szudoplatov azonban nem csak sokat tett, hanem tudott is: Főnökének, „Berijának tervei voltak a magyar vezetés átalakítására is. Nagy Imrét javasolta miniszterelnöknek. Mivel Nagy az 1930-as évek óta főfoglalkozású NKVD ügynök volt, Vologya fedőnévvel, akinek a szolgálatai nagyon értékeseknek minősültek. Beria elképzelése az volt, hogy Nagy, mint az ő embere, kerüljön kulcspozícióba a magyar vezetésben. Nagy kész lenne a Moszkvából jövő instrukciók elfogadására.” (367.old.)

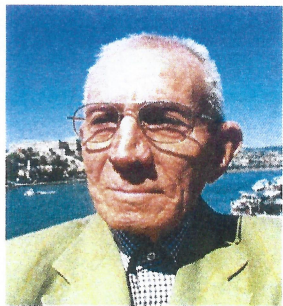
A besúgók beépítése még felső elvtársi körökben is nagy divatja volt a rendszernek. Sőt nélkülözhetetlen eleme. Bár a vörös cár, Sztálin udvarában mindenki mindenkit figyelt, Sztálin mégis tartott egy saját besúgót Bulganyin személyében. Szolgálataiért aztán a Szovjetunió marsalljává nevezte ki. Később őt Hruscsov leleplezte, amiért Sztálin személyes „sztukácsa”, téglája volt, de jellemzően, ezért és egyéb bűneiért csak egy ranggal fokozta le. „Természetesen, amikor lelepleztük pártellenes és áruló magatartását, megfosztottuk rangjától és vezérezredessé fokoztuk le.” – dicsekedett Hruscsov a semmivel.(313.old)

A történet vége Szudoplatov szerint: később, a 70-es évek elején találkoztam az utcán a nyugdíjas Bulganyinnal. Éppen sorban állt görögdinnyéért.

De ez már azután volt, hogy őt is elítélték. Tíz évet töltött börtönben a megítélt tizenötből. A nagy nemzetközi bérnyilkos-parancsnok nehezen viselte, hogy fordult a helyzet. Mint egy gyerek panaszkodik emlékiratában a börtönbéli bánásmódra: hogy a kihallgatások nem feleltek meg a méltányosság leg-
elemibb elvárásainak sem, hogy a mai napig nem kapta vissza a kiténtetéseit, hogy a börtönőrök ellopták a karóráját.

Ezt pedig mi is ismerjük: hogy a szovjetek egyszerűen nem bírják más csuklóján látni azt a rohadt karóráját...

Ámon Antal

Erős hittel ellen lehet állni a gonoszságnak

A kárhozatot mindenki a maga döntése alapján választja

Az igazság és a hazugság, a szeretet és a gyűlölet küzdelmében a hit a követendő útmutató – vallja Balogh Ferenc. A nyugalmazott középiskolai tanár, idegenvezető – aki a hagyományörzők májusi találkozásán tartott filmvetítéssel egybekötött előadást – úgy véli: a kommunista diktatúra számos üldözöttjének adott erőt az isteni szeretetbe és kegyelembe vetett hit.

Balogh Ferenc is azok közé tartozik, akiknek fiatal életét kettétörte a diktatúra. Éppen tanári állása elfoglalására készült 1951-ben, amikor egy éjjel elvitték az ÁVO-s tisztek, mert a Mindszenty József bíboros által alapított Egyetemi Egyházközségi Népi Diákotthonok titkára volt. S noha e közösség nem politizált – csupán a diákok elszállásolását és ellátást szervezte – Balogh Ferencet mégis az ÁVO kínzókamráiba, majd két évre a kistarcsai internálótáborban hurcolták. És a kiszabadulása után sem volt egyszerű az újrakezdés: hiába végzett a Pázmány Péter Egyetemen történelem-földrajz szakon, segédmunkásként, gépkocsivezetőként, majd kalauzként dolgozhatott. Csak 1956-tól vállalhatott a végzettségének megfelelő munkát. Ekkortól gimnáziumokban oktatott, majd a rendszerváltást követően hittant tanított, illetve idegenvezetőként zárandokutakat szervezett.

Üldöztetésének éveiben szoros kapcsolatba került számos egyházi személlyel is. A papság számkivetettjeinek és vértanúinak hosszú a sora – elég Boldog Sándor István szalézi, vagy Brenner János ciszterci szerzetesre gondolni, akik hitükért fiatalon szenvedtek vértanúságot a kommunista diktatúrában. Balogh Ferenc előadásában hangsúlyozta: az üldöztetések történetei azt jelzik, erős hittel ellent lehet állni a gonosznak. A kárhozatot – a gyűlölet és a gaszág „gyümölcsét” – ki-ki maga választja, hiszen az embernek szabad akarata van. Am aki hisz, megtalálhatja az üdvösség felé vezető utat. A fatimai vagy a lurdy jelenések egyként azt bizonyítják, hogy Isten jeleket küld az embereknek, akik eldönthetik, hogy a szeretet vagy a gyűlölet parancsa szerint élik-e életüket. Balogh Ferenc filmvetítése megindító képsorokkal ábrázolta, hogy a kegyhelyekre nap, mint nap tízezer-számra özönlő zárandokok szíve nyitott Isten és Szűz Mária üzenetére, amely a nemes, az igazságos és a szeretetteljes emberi életre hív.

Faggatni kell a múltat

Az „Apám darabokban” több mint tényregény

A múlt olyan, mint az árnyék, kéretlenül is követ. Nem könnyű szembenézi vele, ám Száraz Miklós György író az „Apám darabokban” című művében megteszi ezt. A szerző a hagyományörzők júniusi találkozásának vendégeként mutatta be a könyvet.

A szerző „tényregénye” édesapjáról, Száraz Györgyről szól, aki államellenes összeesküvő, fegyver- és robbanóanyag-rejtegető, 1956-os naplóíró volt, majd neve a történelmi dráma egyik legjelesebb, Kossuth-díjas hazai művelőjeként vonult be a hazai irodalomtörténetbe. Az „Apám darabokban” című mű azonban mégis több mint az „apa regénye”. Egyszerre család- és szerelmi történet, dokumentumok és levelek összefűzése, a háborús évek s a kádári diktatúra világának megidézése, azaz a múlt megfejtésének higgadt kísérlete.

Száraz Miklós György – mint elmondta – évek hosszú kutatómunkájának eredményeképpen írta meg regényét. Izgatta a kérdés, vajon a történelem sodrásában milyen kényszerek hatnak az emberre, s ezekre milyen válaszok születhetnek. Mi az, ami adott történelmi korban, adott helyen és körülmények közt az embert ilyen vagy olyan döntésre készíteti, ilyen vagy olyan útra téríti? Száraz Miklós György író – a fiú – nem mond ítéletet Száraz Györgyről, az apáról. Tisztában van apja kivételes tehetségével, intelligenciájával, ismeri kompromisszumokra kész természetét, tiszteli tudásáért. Nem bíraskodik felette, csupán kérdéseket tesz fel. Megkérdezi, vajon kért-e a hatalom valamit a töretlenül felívelő karrier ellentételezésként. Hiszen Száraz György 1952-ben, katonaidejének leszolgálása után embercsempészás, fegyver-és robbanóanyag-rejtegetés valós – nem koholt – vádjával került börtönbe, s előbb életfogytiglan szabadságvesztésre ítélték – később csökkentették letöltendő büntetését –, majd négy év rabság után végül 1956 szeptemberében szabadult egyéni kegyelemmel. E körülmények óhatatlanul arra készítetik az író, hogy kutasson, kérdezzen, vallassa a történelmet.

A szerző befejezettnek tekinti művét. Az út azonban, amit az alkotás folyamatában végig kellett járnia, mindenkinek tanulságul szolgálhat. Azt az üzenetet hordozza, hogy **a múltat faggatni kell, mert – bármilyen válaszok is érkezzenek – e faggatózásnak lélektisztító ereje van.**

Vasvári Éva

Önfeledt szabadságvágy hajtotta a forradalmárokat

*Az 1956-os események mellett az előzményeit és
az utóéletét is fel kell tárni*

Márciusi leheletű volt október 23-a, ugyanaz az önfeledt szabadságvágy hatotta át, mint a 48-as ifjakat – emlékezett az 56-os forradalomra Filep Tibor. A történész-újságíró – aki a hagyományőrzők áprilisi találkozásán mutatotta be a „Történelmünk velünk él” című művét – úgy véli: 1956 nem csupán önmagában él, annak előzményeit és utóéletét is fel kell tárni.

Az 1935-ben született debreceni származású történész – aki egyetemi hallgatóként vett részt a forradalomban – a Debrecen Televízióknak több mint harminc dokumentumfilmet rendezett. Kutatási területei az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, az 1956-os forradalom debreceni eseményei, illetve a Kádár-rendszer besúgóhálózata és a politikai rendőrség működése 1957 és 1989 között. Munkássága évtizedeire és a kezdetekre visszaemlékezve Filep Tibor elmondta: a forradalom leverése után a történelem szakos egyetemi hallgatók megfogadták: csak az igazat fogják tanítani az októberi eseményekről. S ha e szép fogadalom beteljesítése nehézségekbe is ütközött, Filep Tibor tartotta szavát. Ha a diktatúra rendszere nem is tette lehetővé az igazság kimondását, arra azonban módot talált, hogy hazugságot se oktasson. A tanórákon inkább „átugrotta” az 56-os tananyagot.

A rendszer 1989-es összeomlása azonban új fejezetet nyitott. „Lázás állapot” következett – fogalmazott a történész –, eljött az őszinte beszéd és a tabudöntögető kutatás korszaka. S Filep Tibor belevetette magát a munkába és több tízezer oldal dokumentum átvizsgálásával írta meg műveit, tanulmányait – felfejtve a forradalom és a megtorlás, valamint a besúgóhálózat és a politikai rendőrség debreceni szálait. Munkái révén feltárul a kommunista diktatúra kíméletlen és embertelen rendszere, a besúgóhálózat mindent átszövő, mindenüvé behatoló és mindent megmérgező mechanizmusa, s megneveztetnek a kollaboránsok is.

Lengyel János, a POFOSZ elnöke – megköszönve az előadást – arra hívta fel a figyelmet, hogy 1956 forradalmárai ugyanazt tették, mint a korábbi dicső magyar forradalmak résztvevői: fontolgtatás nélkül követték a szabadságvágy parancsát. S a diktatúra idején sem volt törvényszerű a kollaborálás: mindenki választhatott a tisztesség és a becsület vagy a tisztességtelenség és a megalkuvás között. A döntés azon múlt, hogy ki milyen lélekkel és eltökéltséggel választotta meg sorsát.

Vasvári Éva

A nélkülözés is meghihlette a humort

Viccek a kommunizmus nincstelenségéről és boldogtalanságáról

Az ember – bárhol és bármilyen nehéz körülmények közt is éljen – képes emelkedetten szemlélni és megmosolyogni nyomorúságos helyzetét. Ezt bizonyítja a kommunista államok nélkülözéstől és nincstelenségtől szenvedő polgárainak derűt fakasztó humora.

Reagan amerikai elnök, Thatcher angol miniszterelnök és Brezsnyev első titkár megjelennek az Úr színe előtt és feltehetnek neki egy-egy kérdést.

Reagan kérdezi: Mikor lesz az amerikai nép boldog?

Az Úr válaszol: Körülbelül száz év múlva.

Erre Reagan sírva fakad és sóhajtja: Akkor a gyerekeim azt már nem érik meg.

Thatcher asszony is ugyanezt kérdezi az Úristentől, mire az válaszol: Angliában körülbelül kétszáz év múlva lesz a nép boldog.

Thatcher sírva fakad és hüppögi: Akkor azt az unokáim sem érik meg.

Most Brezsnyev elvtárson a sor, aki megkérdezi: A szovjet emberek mikor lesznek boldogok?

Az Úristen sírva fakad és dadogja: Azt már én se érem meg.

-o-

Egy nyugdíjas néni áll a magnyitogorszki panelház előtt, a kezében két türes bevásárlószatyorral.

Jaj, ez a feledékenység – mondja – elfelejtettem, hogy most vásárolni megyek, vagy a vásárlásból jövök.

·
-o-

Két megkopasztott, belezett csirke fekszik egymás mellett a moszkvai húsbolt kirakatában. Az egyik hazai termék, a másik amerikai import.

Megszóal az amerikai: Te szegény öreg, sovány, megzöldült, emberi fogyasztásra alkalmatlan csirke. Micsoda szörnyű életed lehetett!

Igaz – válaszolja a szovjet csirke – viszont én természetes halállal haltam meg.

„Tizenkét nap szabadság 1956”

A forradalom napjaiban kegyelmi állapot teremtődött

Salamon Konrád

TIZENKÉT NAP SZABADSÁG 1956

At első antikommunista forradalom

Sokszor, sokféleképpen és sokat írtak már az 1956-os forradalomról. Megannyi látásmód, megvilágítás és rendszerezés – ám a dicsőség- és szenvedéstörténet felgöngyölítésének nincs, nem lehet vége. Salamon Konrád műve, a „Tizenkét nap szabadság 1956” című – a Magyar Napló Kiadó

gondozásában megjelent – munka egy újabb remeke a téma feldolgozásának.

Az első antikommunista forradalom alcímet viselő mű tíz fejezeten át vezeti végig olvasóját a kezdetektől a megtorlásig, majd a tizenegyedik fejezetet a forradalom nemzetközi visszhangjának és a magyar emigrációnak szánja. A hivatkozásul felhasznált irodalom mellett, a könyvet illusztráló fotók gazdagsága is megragadó; utóbbi különleges erővel láttatja az események forgatagát s a történések részeseivé és alakítóivá vált személyeket. Nemcsak a perek ismert főszereplői – Nagy Imre, Tóth Ilona, Obersovszky Gyula, Mansfeld Péter, Ekrem Kemál, Bán Róbert stb. – képei köszönnek vissza a múltból, de a forradalom hétköznapijainak, küzdelmeinek pillanatfelvételei is elevenen idézik fel az eseményeket.

A Magyar Távirati Iroda fényképei mellett számos más forrású fotó is látható a könyvben. Bizonyára sokak számára megrendítő a Móricz Zsigmond körtéri vagy a Corvin-közi harcosok látványa, köztük például a kivégzett Havrila Béláné és az életfogytiglanra ítélt Wittner Mária fényképe. Kezükben fegyver, fiatal arcukon mosoly – akkor még a remény ragyogása. És jön a Köztársaság tér, arcok közelképével, a végzet által örökre elsendesített halottakkal, a székház ijesztő látványával. E könyv tehát nemcsak a történelmi eseményeket dokumentáló szöveg, de az akkori utcaképeket és az emberi érzelmeket tükröző felvételek miatt is erőteljesen megérinti az olvasót.

A könyv előszavában olvasható egy mondat, amely egyszersmind válasz arra is, hogy miért nem lehet lezárni 1956 történetének feldolgozását: „Nemzetünk életében olyan ritka pillanat, kegyelmi állapot teremtődött, amire fel lehetett volna építeni az új Magyarországot.”

Vasvári Éva

Ellopott álmok

A kispesti csöndbe belehasít a riadalom. Vendégek jönnek Amerikából. Hűvösen kopognak a kérdések: hogyan zajlik majd a találkozás? Mivel kínálják a régi barátokat? Vajon le tudják-e dönteni az idő és a távolság rideg falát? A kispesti asszony és a férje töprengve néz egymásra: tekintetükben tétován lapang a bizonytalanság – jó lenne eltitkolni szegénységüket, anyagi gondjaikat, jó lenne feledni kiszolgáltatottságukat. Mert nekik nehezen megy. Amióta a férj a börtönből kiszabadult, csak segédmunkásként vállalhatott munkát. Az asszonyt pedig a szívével leszázalékolták. Túl sok volt az izgalom, a félelem és a fájdalom. Túl sok volt 1956 megpróbáltatása.

A sebesen csapongó érzelmeket az asszony zabolázza meg, s megkérdezi urától, mi legyen a vendégváro vacsora. Töltött káposzta? Esetleg sültoldalas?

– Nem – mondja a férj. – Inkább tarhonyás hús legyen. Károly mindig azt emlegette, amikor éhezünk.

A kispesti férj visszagondol harcostársára. Zömök, jóarcú, dús hajú, szőke férfi volt. Amikor a szovjet tankok bejöttek, és ők már sokadmagukkal tudták, hogy minden elveszett, Szegedről gyalog indultak Pestre. Több napig tartott a nyomorúságos vándorlás, úttalan utakon, kiéhezve vonszolták magukat. Aztán végre megérkeztek. A kispesti férj keresztapjánál húzódott meg, Károly az anyjánál. Néhány nap múlva Károly titokban, egy éjjel felkereste a kispesti férjet, és azt mondta:

– Mi holnap indulunk. Elmegyünk. Gyertek ti is. Meglásd, ezek hatalmas vérengzéssel állnak bosszút rajtunk. Most még át tudunk jutni a határon, de aztán vége, késő lesz, elkapnak.

A kispesti férj akkor, nagyon régen, nemet mondott. Nem akart disszidálni. Naiv hittel még valami olyasmit válaszolt Károlynak, hogy ő nem bűnös. Hogy itt élned s hálnod kell.

Csütörtök a vendégség napja. Amikor a csöngő megcsörren, a kispesti férj és az asszony szíve ijedten dobban. De aztán kinyílik a kapu és leomlanak a falak. A régi barátok kézszorítás, ölelés és könnyek közt találják egymásra. A tengerentúli vendégek megöregedtek, de jól tartják magukat. Magabiztosak. Károly Amerikában egy autószervez vezetője, felesége Anna, a háztartást vezeti. És – mint mesélik – jól beszélnek angolul. A gyerekeik tanulnak, üzletemberek lesznek. A biznisz az biznisz. Jól megy a soruk. Minden mozdulatukon és gesztusukon látszik, hogy amerikaiakká lettek.

– Ugye megmondtam? Ha maradok, felakasztanak. Te pedig hálát adhatsz az Istennek, hogy ennyivel megúsztad. Jönnöd kellett volna...

Még sokáig beszélgetnek. A férfiak érvelnek, magyaráznak, a nők leányéveikre emlékeznek. Hiszen valamikor barátnők voltak. Felelevenítik közös kamasztitkaikat, sorolják a régi-régi diákudvarlók neveit, visszagondolnak romantikus képzelgéseikre. Közben a kispesti asszony Anna arcát figyeli. Milyen sima a bőre. Milyen fényesen ragyog száján a rúz. És milyen illatos a haja. Mintha angyali fellegekből ereszkedett volna le ide, a kispesti sivárságba.

Amikor elérkezik a búcsú ideje, az amerikai magyarok ajándékokat adnak át kispesti vendéglátóiknak. A férj amerikai cigarettát és italt kap, az asszony pedig egy díszes csomagot. Anna szerény mosoly kíséretében nyújtja át a masnis pakkot.

– Ebben egy selyemruha van. Emlékszel? Egyszer arról ábrándoztunk, hogy egyforma selyemruhát varratunk magunknak és abban megyünk nászútra. Tudom, a nászutat elsöpörte a történelem... De azért a ruhát utólag elhoztam...

A kispesti asszony megbűvölten nézi a lágyan omló selyemcsodát. Óvatosan simogatja, megilletődötten forgatja. S miközben köszönő szavakat suttog, ellopott álmaira, ellopott életére gondol.

Vasvári Éva

Ügyfélfogadás, összejövetelek

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat, hogy a POFOSZ Hagyományőrző Tagozatának 2016-tól átalakul az ügyfélfogadási rendje. Barátainkat és tagtársainkat **előzetes egyeztetés után** – bármely hétköznapon – várjuk a tagozat székhelyén: Budapesten, a XIV. kerület, Nagy Lajos király útja 155. számú irodánkban. Kérjük, hogy látogatási szándékát előre jelezze Ámon Antalnál – a tagozat elnökénél – a 06-30-814-9917 vagy a 06-1-257-0190-es telefonszámon. Az előzetes bejelentkezés Vasvári Évánál, a hagyományőrzők elnökhelyettesénél is jelezhető a 06-20-428-7351 vagy a 06-1-781-3674-es telefonszámon.

A havonkénti találkozók rendje nem változik, azaz tagjainkat és pártolóinkat minden hónap első szerdáján délután 15 órakor várjuk zuglói irodánkban. E baráti összejöveteleken – 1956 szellemiségének megőrzése jegyében – előadások hangzanak el, majd kötetlen beszélgetésekre kerül sor.

Lángoló ötvenhat

*Ötvenhatnak lángja, még lobog szívünkben
S elkísér bennünket, egész életünkben.*

*Pedig az a pár nap, nem hozott jót nekünk
Csak még nagyobb bajba sodorta a népünk.*

*Sok ezer fiatal hagyta el otthonát
Idegen országban keresve új hazát.*

*Aki itthon maradt, azt a börtön várta
Örülhetett annak, ha nem akasztófa.*

*A vélt „jóbarátok” is eltűntek sorban
Itt hagyva bennünket, a sötét nyomorban.*

*Romok borítottak sok szép pesti utcát
Keserűen néztük árva hazánk sorsát.*

*Szomszéd a szomszédnak lett az árulója
Nem is számíthattunk senkitől sem jóra.*

*Csak saját erőnkől álltunk ismét talpra
S az, hogy megmaradtunk, egy isteni csoda.*

*A hamis „barátok” is itt vannak újra
Kis hazánkat megint csalva és zsarolva.*

*Most, hogy szomorúan nézek a fejfákra
S újra rágondolok hőseink sorsára*

*Hogyha megtehetném, s megkérdezném tőlük
Minden remény nélkül, miért áldozták vérük?*

*Hiába kérdezném, nem jönne felelet
Csak a szél zokogna békés sírjuk felett.*

Emlékeim nyomán: Turán Sándor

**A MAGYAR POLITIKAI FOGLYOK SZÖVETSÉGE
1956-os HAGYOMÁNYŐRZŐI ÉS AZ 1956 ÖRÖKSÉGE ALAPÍTVÁNY
2016-ban**

Irodalmi, történelmi pályázatot hirdetnek magyarországi és határon túli diákok részére 25 éves korig két kategóriában

I. Téma: Velünk élő forradalom

- *Készíts interjút egy, az 1956-os forradalom és a szabadságharc eseményeit, dicső napjait, leverését megélt személlyel.*
- *Kérdezd meg az emlékeiről, a forradalom és a szabadságharc – az illető számára – legmeghatározóbb pillanatairól.*
- *Faggasd arról, mai életében mit jelent 1956 emléke.*

A megkérdezett személy lehet rokonod, ismerősöd, szűkebb és tágabb környezeted olyan személyisége, akinek koránál fogva emlékei vannak 1956-ról. A megszólaló lehet olyan civil személy, aki aktívan – forradalmárként – nem vett részt az eseményekben, ám kitörölhetetlenül benne élnek 1956 napjai.

Az interjú párbeszédese forma, konkrét kérdésekre adott konkrét válaszokat tartalmazó dolgozat. Terjedelme: 5-10 oldal.

II. Téma: Fájdalmas ébredés – Élet a levert szabadságharc után

- *Írj egy novellát, esszét, mesét vagy verset arról, hogy milyennek gondolod a forradalom és a szabadságharc leverését követő mindennapok életérzését.*
- *Képzeld magad az akkor élő emberek helyébe, akiknek a veszített ügy után is újra kell kezdeni mindennapjaikat. Vajon mit éreztek, mit élhettek át, miként néztek a jövőbe?*
- *Versben vagy fikciós történetben érzékeltessd azt az emberi drámát, amelyet 1956 után átélt az akkori generáció.*

Prózai munka esetében a terjedelem: 3 -10 oldal. Vers esetében terjedelmi korlát nincs.

D I J A Z Á S

I. díj: 70.000,- Ft

II. díj: 50.000,- Ft

III. díj: 30.000,- Ft

Beadási határidő: 2016. szeptember 19. hétfő

*A pályázat további részleteiről – az eredményhirdetés pontos dátumáról, a pályázati eredményekről – a POFOSZ Hagyományörzőinek és az 1956 Öröksége Alapítvány honlapján - <http://www.hagyomanyorzo1956.weebly.com>;
<http://www.pofosz.inf.hu/> - lehet bővebben tájékozódni.*